D. PRODAN: *Supplex Libellus Valachorum*, **Ediţie nouă, refăcută,** Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1967, 536 p.

Conceput într-o vreme cînd, pe plan intern, toate popoarele imperiului habsburgic, o dată cu prăbuşirea sistemului iosefin, îşi formulau revendicările faţă de succesorul lui Iosif al II-lea, iar, pe plan extern, principiile înnoitoare ale luminismului cuprinseseră întreaga Europă, Supplex Libellus Valachorum constituie, prin amploarea postulatelor sale şi bogăţia argumentaţiei istorice, actul politic cel mai important din secolul al XVIII-lea al românilor transilvăneni. Întocmit de cei mai de seamă intelectuali români din Transilvania acelei epoci (Samuil Micu, Ioan Piuariu-Molnar, Iosif Mehesi, Ignatie Darabant, Petru Maior, Gheorghe Şincai etc. . . .), memoriul adresat în 1791 împăratului Leopold al II-lea nu a rămas destinat doar momentului în care a fost redactat, ci a continuat să prezinte un program de luptă şi pentru generaţiile următoare. Principiile sale se reîntîlnesc la 1834, 1837, 1842, 1848, în dieta din 1863—1864 şi, în sfîrşit, la aproape 100 de ani de la redactarea sa, în *memorandum*. În acelaşi timp, memoriul nu reprezintă o apariţie spontană, ci e pregătit îndelung, de multe alte acte. „Supplex Libellus" nu constituie deci, subliniază autorul, nici un început şi nici un sfîrşit, el constituie doar un important moment într-o organică şi istorică luptă politică... Geneza lui este însăşi lupta pentru ridicare politică a românilor din Transilvania, el reprezintă sintetic această luptă" (p. 9). Situînd actul din 1791 în acest larg cadru istoric, acad. David Prodan conferă investigării sale o amploare deosebită asupra genezei, conţinutului şi importanţei memoriului „la nivelul cunoştinţelor şi concepţiilor noastre istorice de azi" (p. 11). Faţă de eseul istoric din 1948, în care autorul se mărginea la analiza şi justificarea istorică a memoriului, ediţia de faţă, atît de mult îmbogăţită în documentare şi interpretare, constituie, în fapt, o carte nouă asupra subiectului, acea carte de care istoriografia noastră avea nevoie şi pe care, de ce să n-o spunem, numai profesorul clujean putea s-o scrie. Cercetîndu-se în profunzime lungul proces de naştere şi evoluţie a „naţiunii române" din Transilvania, memoriul „se încadrează... firesc în îndelungata şi atît de consecventa luptă istorică de îndoită emancipare naţională şi socială a poporului român" (p. 5), *iar postulatele sale şi caracterul său se explică şi se definesc în adevărata lor* lumină. Lupta lui Inochentie Micu, legată de altfel şi în prima ediţie de momentul Supplex-ului, dobîndeşte de asemenea, semnificaţii noi, iar profilul istoric al episcopului însuşi se întregeşte în chip hotărît. Partea consacrată marelui precursor transilvan constituie, în toate privinţele, o adevărată monografie. Îmbogăţită doar în amănunt, ea poate deveni o altă mare carte a reputatului învăţat clujean şi, în acelaşi timp, un nou succes de prestigiu al istoriografiei româneşti cum este, se înţelege, cel întruchipat de monografia ce o prezentăm. În sfîrşit, tot atît de firesc se desprinde şi importanţa memoriului care, fără a fi un act revoluţionar este, raportat la condiţiile social-economice şi politice ale Principatului, un act progresist care marchează „drumul evoluţiei istorice a poporului român însuşi, al formării naţiunii române şi a statului său naţional" (p. 471).

Elucidînd din această largă perspectivă complexa problematică a actului din 1791, acad. David Prodan aduce o contribuţie fundamentală la cunoaşterea temeinică a unui moment important din istoria poporului nostru. Cartea însăşi, prin rigoarea ştiinţifică cu care e redactată, constituie un model de cercetare istorică.

I. C.

CORNELIA BODEA : *Lupta românilor pentru unitatea naţională. 1834—1849.* Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1967, XVI+390 p.

În istoria poporului român, lupta pentru emancipare şi unitate naţională se înscrie ca o componentă de bază. Izvorîtă din conştiinţa comunităţii de origine, limbă şi factură psihică a tuturor românilor, această luptă a căpătat noi forme şi s-a îmbogăţit cu noi mijloace, atunci cînd, pe fondul realităţilor de la noi şi a influenţelor progresiste din afară, sentimentul naţional, solidaritatea naţională s-au afirmat cu putere contribuind la formarea conştiinţei naţionale.

În istoriografia noastră, problemelor legate de lupta pentru constituirea statului naţional desfăşurată pe cele două versante ale Carpaţilor li s-a acordat, după cum era şi firesc, un loc de seamă. Între lucrările care discută aceste probleme, cea pe care o prezentăm aici, *Lupta românilor pentru unitatea naţională, 1834—1849* de C. Bodea, reprezintă o contribuţie utilă şi valoroasă. Îmbrăţişînd o perioadă de mari frămîntări în societatea românească, autoarea şi-a propus şi a reuşit să demonstreze că unitatea politică în hotarele statului naţional reprezenta o condiţie indispensabilă pentru desăvîrşirea procesului de formare a naţiunii române. Devenită o necesitate obiectivă, cerută de dezvoltarea ţărilor române separate nefiresc de vicisitudinile istoriei, unitatea naţională a constituit în perioada care stă în atenţia autoarei revendicarea dominantă; exponenţii luminaţi ai românilor — aşa cum se arată şi în lucrare — au legat de înfăptuirea unităţii naţionale realizarea celorlalte transformări înnoitoare care ar fi permis dezvoltarea statului modern român.

Pornind de la aspectele comune ale situaţiei economice şi politice, subliniind aspiraţiile comune în teritoriile locuite de români, lucrarea se detaşează de alte materiale cu aceleaşi preocupări, prin reliefarea caracterului unitar al acţiunilor întreprinse în direcţia unirii înainte şi în timpul anului 1848. Pe baza unui bogat material de arhivă, uneori inedit, interpretat cu competenţă ştiinţifică, autoarea evidenţiază interdependenţa dintre justificarea teoretică a necesităţii politice a românilor şi încercările de realizare practică a acesteia. Prin această prismă sînt prezentate acţiunile iniţiate atît în cele trei ţări române cît şi în afara hotarelor lor îndreptate spre realizarea unităţii naţionale. Conducătorii acestor acţiuni au trebuit să ţină cont şi de condiţiile externe favorabile sau nefavorabile, într-un moment sau altul, din această perioadă frămîntată. Or, atitudinea imperiilor vecine, complet ostilă închegării unui stat puternic românesc la gurile Dunării care s-ar fi opus tendinţelor lor, manifest exprimate de expansiuni în Balcani, nu constituia pentru acel moment o premisă favorabilă.

Acest fapt pledează, pe de o parte, pentru strînsa legătură dintre anul revoluţionar 1848 şi perioada precedentă, deci pentru caracterul dominant autohton al revoluţiei, pe de altă parte constituie o manifestare pregnantă a unităţii revoluţionare la 1848 în ţările române.

Analizînd lupta pentru unitatea naţională desfăşurată în timpul revoluţiei, C. Bodea fixează cu deosebită claritate locul anului revoluţionar 1848 în afirmarea conştiinţei naţionale, ca un moment important al încercării de realizare a statului unitar naţional. Noile forme pe care această luptă le îmbracă în noile